

Efter bara en dag på jobbet blev **Jan Ciesielski** ihjälkörd av en truck. Först när lillasystemen grep in undersökte polisen olycksplatsen. Det dröjde ett år.

Text: LENNART LUND Foto: MAGNUS TORLE

Jan dog på FEL PLATS

Måndagen den 30 oktober 2006 kunde blivit en av de bästa dagarna i Jan Ciesielskis liv.

Han hade rest från Polen för att söka arbete i Sverige. Och fått tips om jobb som förman på Centralslipen i Vallåkra, ett litet verkstadsföretag som blåstrade och slipade rostfria metalledar. Jan skulle gå runt med företagets ägare på arbetsplatsen för att lära sig rutinerna.

Klockan fyra slutade man i verkstaden. Jan följde med sina blivande arbetskamrater en trappa upp där man kunde fika, duscha och byta om. Nu återstod bara att skriva på kontraktet.

Ägaren var kvar i verkstaden. Jan gick nedför trappan dit igen.

»Var inte **ett människoliv** mera värt?«

Företagets ägare var nöjd. Det märktes att Jan Ciesielski var kunnig och hade lång yrkeserfarenhet, bland annat som arbetsledare på varvet i Stettin. Han talade både svenska och polska, precis vad som behövdes. De hade fått bra kontakt. Allt såg lovande ut.

Men först skulle silon fyllas på med blästersand. Den hämtades med en truck med gafflarna förlängda för att passa till de tunga sandsäckarna. Ägaren körde fram till silon som han brukade, gick ut och tömde säckarna i silon, hoppade in i trucken igen, gjorde fullt rattutslag som han brukade och backade där-

efter ut i god fart samtidigt som han började sänka de långa gafflarna.

Vid svängen och backningen svepte gafflarna i en vid båge i huvudhöjd över verkstadsgolvet. Där stod Jan Ciesielski. Han hade kommit ned från övervåningen och hunnit en bit ut på verkstadsgolvet. Han träffades på vänstra sidan av huvudet av gafflarna, föll omkull.

Och låg kvar. Orörlig.

Samtidigt var hans syster Barbara på väg hem. Jan var hennes ett år äldre storebror, han

bodde hos henne, hon hade hjälpt honom med kontakterna till det nya jobbet och hon visste hur glad han var över denna chans.

Mobilen ringde. Genom det starka trafikbruset hörde hon knappt vad som sades men innehållet gick ändå fram med förfärande tydlighet:

”Det har hänt en olycka. Jan är allvarligt skadad.”

Företagets ägare hämtade upp henne i sin bil. Tillsammans for de i mörkret mot neurokirurgen i Lund.

– Vi kom dit vid sjutiden och gick direkt till akuten. Jag anmälde i receptionen att min bror var där. Vi satte oss ner. Sedan kom en sjuksköterska till oss. Hon sade att det var mycket illa.

Vi sitter i Barbaras lägenhet i Helsingborg tre år efter dödsfallet.

– Minnena finns men har flutit ihop, som om det var en enda lång dag från måndag kväll till onsdagen. Jag varken sov eller åt.

Några händelser skiljer ut sig: Barbara minns hur hennes son och en god vän kom till sjukhuset på natten och de många telefonsamtalen till Polen för att få tag på Jans sambo sedan 26 år. Hon minns tisdagen och frågan om att stänga av respiratorn, hur hon nekade.

Om Jan Ciesielski blivit inhjälkörd på vägen utanför glasblåsteriet hade det kallats trafikolycka och utretts mycket snabbare.

Och hon minns onsdagen den 1 november. Då kom Jans sambo till Lunds lasarett. Respiratorn stängdes av.

Jan var död.

Den 4 december begravs han bredvid sina föräldrar på kyrkogården i Stettin. Innan har Barbara kämpat med olika myndigheter i fyra veckor för att få kroppen utlämnad till begravningen. När hon ska lösa in lönechecken för Jans enda dag på jobbet utlöser det krav

➤ på bouppteckning och nya turer. Så håller följderna av olyckan henne fullt upptagen.

Men om själva olyckan är det varit tyst.

Efter jul- och nyårshelgerna tycker Barbara att denna tystnad varat tillräckligt länge. Hon går till polishuset i Helsingborg. Tar en nummerlapp, köar, kommer fram och säger:

”Jag vill anmäla att min bror dött i en arbetsplatolycka.”

Kvickt plockas hon in i ett rum och berättar sin historia. Hon får ärendenummer och telefonnummer. När väl rätt polis svarar i telefonen får hon beskedet att utredningen är nedlagd. Ingen arbetar längre med fallet.

– Jag önskar att jag kunnat bli arg, men blev bara handlingsförlamad.

Så småningom växer dock en vrede fram. Barbara tänker inte acceptera att broderns död sopas undan så lättvindigt. Hon börjar leta efter en advokat.

Efter nyår inleds en annan undersökning av olyckan. Dagens Arbete har beställt statistik från Arbetsmiljöverket för den årliga översikten av dödsolyckor i industrin. Ett hittills okänt dödsfall hittas: Vallåkra. Olyckan tycks ha gått medierna förbi. DA får beskedet att ärendet är avslutat och förundersökningen nedlagd. När ägarens advokat kontaktas för en kommentar är detta nyheter även för honom.

Varför lades förundersökningen ned? De kortfattade rapporterna berättar hur polisen efter att ha fått larmet på måndagseftermiddagen skickar en radiobil som omdirigeras, en ny bil skickas senare men hittar inte fram

Egon Ohlsson blev skyddsombud som 15-åring och har varit det i 48 år. Han är mycket kritisk mot undersökningen: "Hur var truckens bromsar? Belysningen? Fanns skräp på golvet? Polisen skulle spärrat av olycksplatsen direkt."

förrän det är stängt på olycksplatsen.

På tisdagen ringer anställda till polisen och undrar om inte någon ska komma. Polisen ställer i telefon några frågor till den uppbringande om olyckan. Och åker till slut till olycksplatsen. Men håller inga formella förhör eller gör något annat som antecknas i rapporten.

Den har från första stund – redan dagen innan polisen kom till olycksplatsen – markerats med kod 9002: "Arbetsplatolycka utan misstanke om brott".

Rapporten har från första stund markerats med kod 9002.

På onsdagen får Arbetsmiljöverket reda på olyckan genom att företagets advokat ringer.

Den **8 november**, nio dagar efter olyckan, besöker två arbetsmiljöinspektörer Vallåkra. De tar bilder av arbetsplatsen och trucken.

Den **12 december** skriver de i sin rapport att "inget på arbetsstället tyder på grov försumelse som förklaring till olyckan": Den bedöms som en olyckshändelse "om inga andra fakta framkommer vid polisförhör". Inspektörerna rekommenderar Arbetsmiljöverket att avsluta ärendet och skickar rapporten till polisen.

Den **13 december** får polisen rapporten. Man har inte gjort några egna undersökningar.

Den **19 december** lägger polisen ned förundersökningen.

I rapporterna saknas – bland annat – uppgift om att skyddsombudet kontaktats. Glasblästeriet är en av de 145 arbetsplatser för vilka Egon Ohlsson är regionalt skyddsombud. I uppdraget ingår att samarbeta med Arbetsmiljöverket och hålla varandra informerade. Därför blir han förvånad när Dagens Arbete i slutet av januari ringer upp om olyckan:

– Varför har jag inte fått reda på detta tidigare?

Den **1 februari** åker Egon ut till glasblästeriet i Vallåkra. Han talar med ägaren och de anställda och gör den första – och enda – kontrollen av trucken efter olyckan.

Egon har trettio års erfarenhet som mekaniker och konstaterar att trucken är väl underhållen. Allt fungerar som det ska.

– Men det säger inget om hur det var vid olyckan. Ägaren tyckte själv det var konstigt att ingen tittat på trucken tidigare, säger Egon.

Den **29 maj** träffar Barbara advokaten Lars Delmar. Han är inte den förste advokat hon kontaktat, men den förste som vill hjälpa henne. Samma dag skickar Delmar ett brev till

Åklagare Lotten Loberg.

Foto: SCANPIX

Polisen på plats först dagen efter ...

► Så här arbetade Polisen vid olyckan i Vallåkra:

► 16.53 får polisen reda på olyckan. Efter **10 minuter** beordras en radiobil till olycksplatsen. **39 minuter** senare "omprioriteras" bilen till "ett mer akut ärende". **105 minuter** efter olyckan beordras ny bil till sjukhuset i Helsingborg. Där finns inte den skadade, utan i Lund. En polisbil skickas från Lund till lasarettet. **187 minuter** efter olyckan beordras en radiobil till olycksplatsen men på industriområdet är ingen kvar. Poliserna ser inte var företaget ligger. **238 minuter** efter olyckan åker patrullbilen därifrån.

Trucken som tog Jans liv undersöktes först ett år efteråt.

Foto: POLISEN

525 960 minuter, det vill säga precis ett år, tog det innan polisen höll det första förhöret och börjar undersöka olycksplatsen ...

... vid en trafikolycka tar det högst **20 minuter**

► Om Jan Ciesielski blivit påkörd ute på vägen hade dödsfallet utretts som trafikolycka. **2006 omkom i Skåne sju fotgängare efter att ha blivit påkörda av fordon:**

► 3 februari blir en 56-årig kvinna påkörd på övergångsställe i Malmö. Polisen på plats efter **5 minuter** och börjar undersöka olycksplatsen.

► 25 augusti hittas en 55-årig kvinna död på motorvägen utanför Lund. Polis på plats **22 minuter** senare.

► 24 november blir en kvinna som går på vägen utanför Ekeby påkörd bakifrån. Polis är på plats efter **20 minuter** och mäter bromsspår med mera.

► 4 december blir en 70-årig man påkörd på övergångsställe i Höganäs. Polis på plats efter **11 minuter** och börjar förhöra vittnen.

► 5 december blir två kvinnor, 78 och 92 år gamla, påkörda på övergångsställe i Åstorp. Efter **4 minuter** är polis på plats, efter 7 minuter förhörs det första vittnet.

► 20 december blir en 86-årig man påkörd på övergångsställe i Bjärnum. Efter **21 minuter** är polisen där, efter 26 minuter börjar förhören.

Barbara är mycket kritisk till hur Arbetsmiljöverket och polisen utrett broderns död. "Är inte ett människoliv mera värt? Hela hanteringen känns så smutsig."

Foto: SCANPIX

polisen i Skåne och begär att olyckan utreds ytterligare, "av en åklagare som kan brott mot arbetsmiljölagen och arbetsplatsolyckor".

Delmar blir bönhörd. Ärendet hamnar hos Lotten Loberg, den enda åklagare i Sverige som enbart arbetar med arbetsmiljöbrott. Hon läser den nedlagda förundersökningen och ser att polisen försett sin rapport med koden 9002. Men inte hållit några förhör.

Handlingarna innehåller heller inget om riskbedömning. Det är ett centralt begrepp: Arbetsgivaren är enligt lagen skyldig att "fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten". Här finns dessutom ett särskilt skäl: Truckar är de maskiner som oftast är inblandade i arbetsolyckor.

Har arbetsgivaren gjort någon riskbedömning av arbetsmiljön kring trucken? Frågan är inte ställd.

Lotten Loberg beslutar återuppta förundersökningen.

Den **18 oktober** berättar Dagens Arbeta på nätet – www.da.se – att olyckan utreds på nytt. Helsingborgs Dagblad återger nyheten nästa dag. Några av Barbaras arbetskamrater läser artikeln och berättar för henne.

Så får Barbara reda på att förundersökningen återupptagits.

Den **31 oktober 2007**, på dagen ett år efter olyckan, åker polisen Lars Sundlöf ut till glasblästeriet i Vallåkra. Han träffar ägaren och håller det första förhör polisen nedtecknat

om olyckan. Dagen därpå återkommer han och tar polisens första bilder av olycksplatsen.

Sedan rullar förundersökningen på, med förhör av ägaren, anställda, Egon Ohlsson med flera.

Arbetsmiljöverket kommer in med ett yttrande om att ägaren borde riskbedömt och planlagt arbetet.

Den **26 maj 2009** åtar Lotten Loberg ägaren, eftersom han är företagets vd, för arbetsmiljöbrott och vållande till annans död. Hon yrkar dessutom 800 000 kronor i företagsbot.

Verksamheten byter ägare och personal.

Den **3 mars 2010** inleds rättegången i Helsingborgs tingsrätt. Lotten Lobergs argumenterar i flera led.

Som förare var ägaren oaktsam när han backade på Jan Ciesielski. Som arbetsgivare har han inte uppfyllt Arbetsmiljölagens krav på att förebygga olyckfall eftersom han inte analyse-

»Det var som **en enda lång dag** från måndag kväll till onsdagen.«

rat riskerna med arbetet, inte informerat Jan om riskerna med trucken och inte instruerat honom att hålla sig utanför riskzonen.

"Om arbetsgivaren gjort detta hade naturligtvis Jan Ciesielski med sin omvittnade erfarenhet förstått faran, hållit sig undan och inte råkat ut för olyckan."

Men Helsingborgs tingsrätt ogillar åtalet – ägaren frias. Den riskanalys Arbetsmiljöverket efterlyste hade inte hindrat olyckan, anser rätten. Och "möjligen" körde ägaren trucken så oaktsamt att det berättigar till skadestånd enligt civilrätten, men körningen var inte så oaktsam att ägaren ska anses skyldig enligt straffrätten.

Åklagare Lotten Loberg tänker inte överklaga domen eftersom hon inte tror att hovrättens dom skulle bli en annan:

– Bristerna i polisens undersökning har haft betydelse. Eftersom man exempelvis inte förhörde de anställda direkt efter olyckan finns bara ägarens version av vad som hände.

Barbara tycker att domen är skrämmande. – Man får tydligen göra i stort sett vad man vill.

Polisen i Skåne har tagit intryck av den hårda kritiken. I vittnesförhör och domstolsförhandlingar har Tommy Lindén, som lade ner förundersökningen, beklagat hur man skötte utredningen.

– Numera har vi regeln att arbetsplatsolyckor med dödlig utgång eller allvarlig kroppsskada ses som uppsåtliga brott, de hanteras på samma sätt som mord. ■